

Handlingsplan mot **Vold i nære relasjoner** 2021–2025

Iveland kommune

Vedtatt av kommunestyret 10. februar 2022

Innhold

1. INNLEDNING	3
2. BAKGRUNN	3
3. OVERORDNEDE FØRINGER FOR PLANARBEIDET	4
4. KOORDINERING, ANSVAR, KOMPETANSE OG ORGANISERING	5
5. MÅL	5
6. VOLD I NÆR RELASJON – HVA ER DET?	6
6.1 Begrepsavklaring	6
6.2 Ulike former for vold og overgrep	6
7. OMFANG	8
8. SÅRBARE GRUPPER	9
9. Å BRYTE UT	11
10. HVEM ER VOLDSUTØVEREN	11
11. ANSVAR, PLIKTER OG RETTIGHETER	11
12. INVOLVERTE TJENESTER OG SAMARBEIDSAKTØRER	12
13. NYTTIG KONTAKTINFORMASJON OG TJENESTER	13
14. NYTTIGE NETTSIDER	14
15. TILTAKSPLAN/HANDLINGSPLAN	15
16. KILDER	16

1. INNLEDNING

Det er en grunnleggende menneskerett å leve et liv uten vold eller frykt for vold. Vold i nære relasjoner er ingen privatsak, men et samfunnsansvar. En betydelig del av befolkningen i Norge blir rammet av vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt, og for mange starter det i tidlig barnealder. Det utgjør et stort samfunnsproblem, og er en trussel for folkehelsen. Planen skal først og fremst være et verktøy for hvordan kommunale tjenester skal arbeide i forhold til vold i nære relasjoner. Planen er allikevel utformet slik at også innbyggere vil ha nytte av den og raskt få informasjon om hvor de kan få hjelp.

Personer i ALLE aldre, både barn, voksne og eldre, kan utøve og bli utsatt for vold.

Omfattende forskning viser at vold i nære relasjoner, enten å være vitne til vold eller å bli utsatt for direkte vold, seksuelle overgrep eller krenkelser, kan føre til store negative konsekvenser på kort og lang sikt. Kommunen har et særlig ansvar for å forebygge, avdekke og avverge vold og overgrep.

2. BAKGRUNN

Vold i nære relasjoner er et omfattende og alvorlig samfunns- og folkehelseproblem.

Kommunene skal legge til rette for at tjenestene blir i stand til å forebygge, avdekke og avverge vold og overgrep.

Kommunestyret i Iveland har vedtatt (11.06.20) i planstrategien at Plan mot vold i nære relasjoner skal gjennomføres innen 2024.

I innsatsen for å bekjempe vold i nære relasjoner har Iveland kommune nedsatt en arbeidsgruppe som har utarbeidet handlingsplanen. Handlingsplanen skal bidra til at kommunale instanser samarbeider om å bekjempe vold i nære relasjoner. Handlingsplanen skal gjenspeile en helhetlig tankegang rundt problemet vold i nære relasjoner. Det innebærer at både voldsutsatte og voldsutøver vil være målgruppe for planen. Planen omfatter hele aldersaspektet fra 0 til 100 år.

I regionalt politirådsmøte i Agder februar 2020 ble det diskutert hvordan regionen kunne bli enda bedre på å avdekke, håndtere og avverge vold i nære relasjoner. Politiet i Agder pekte særlig på en økning i antall overgrepssaker og vold mot barn. Politiet har fra Riksadvokaten i 2019 og 2020 fått et pålegg om å gi «vold i nære relasjoner» høyest prioritet og er helt avhengig av et tett samarbeid med kommunene og lokalsamfunnet på dette området. [Styret i region Kristiansand](#) ba i den forbindelse om et strategisk notat for hvordan kommunene samordner arbeidet videre med forebygging av vold i nære relasjoner i regionen, Dette notatet ble vedtatt i kommunedirektørutvalget Region Kristiansand 09.09.2021. Det er derfor viktig at denne handlingsplanen mot vold i nære relasjoner ses i sammenheng med dette Strateginotatet.

3. OVERORDNEDE FØRINGER FOR PLANARBEIDET

Arbeidet med å forebygge, avdekke og sette inn tiltak mot vold i nære relasjoner blir styrt av internasjonale forpliktelser, nasjonale føringer, i lovverk, handlingsplaner og forskrifter. Her er noen aktuelle føringer det er viktig å kjenne til:

Internasjonale forpliktelser:

- FN's verdenserklæring om menneskerettigheter
- Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK)
- Barnekonvensjonen
- Istanbul-konvensjonen
- FN's bærekraftsmål 5 som handler om likestilling mellom kjønnene, jobber for å avskaffe alle former for vold mot jenter og kvinner innen 2030. Dette gjelder både i offentlig og privat sfære, og omfatter menneskehandel, utnyttning og seksuell vold.

Nasjonale føringer

- «Et liv uten vold» - Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017
 - «Retten til å bestemme over eget liv» - Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnlemlestelse 2017-2020
 - NOU 2017:12 Svikt og svik
 - Regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep 2017-2021
 - Regjeringens strategiplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom, Barndommen kommer ikke i reprise 2014-2017
 - Regjeringens handlingsplan mot voldtekt, 2012-2014
- «Frihet fra vold». I august 2021 la regjeringen fram ny handlingsplan mot vold i nære relasjoner som gjelder for perioden 2021-2024

Regionale føringer

Agder fylkeskommune sin Regionplan Agder 2030 henviser til Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold.

I Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold (Agder fylkeskommune) er tema 5: Samhold mot trakassering og vold.

Utviklingsmål 2027 – Tema 5 LIM-planen har vært med på å legge til rette for å bekjempe fordommer med kunnskap. Vi har lært mer om å møte det fremmede med respekt som gir likeverd. Normer er blitt utfordret, og nye møteplasser som har en plattform for likeverd er skapt.

1. Det er nulltoleranse mot vold. Forebygging og avdekking av vold i nære relasjoner prioriteres politisk og økonomisk i regionen som helhet og i den enkelte kommune.
2. Vold, både vold i nære relasjoner og hatvold, forebygges gjennom tidlig innsats, foreldreveiledning, bygging av gode relasjoner og fokus på menneskesyn og respekt.
3. Ansatte i barnehage, skole, barnevern, på helsestasjoner, i tannhelsetjeneste mm. har nødvendig kunnskap og kompetanse til å avdekke vold mot barn. Det er fokus på rus, barneoppdragelse uten vold og konflikthåndtering.
4. Tilliten mellom offentlige tjenesteytere og utsatte grupper er styrket.
5. Systemforståelse, tverrfaglig samarbeid og kvaliteten i samhandling/samhandlingsmønstre er styrket.
6. Hjelpetilbudene til voldsutsatte, inkludert krisesentre og barnehus, og hjelpe og behandlingstilbud for voldsutøvere er tilgjengelige for de som trenger det, når de trenger det.

Kommunen sitt ansvar

Kommunen sitt ansvar favner vidt og er et sammensatt arbeidsfelt. Kommunen har et særlig ansvar for å forebygge, avdekke og avverge vold og overgrep. Oppgavene ligger i et stort spenn fra generelt folkehelsearbeid, til tett individuell oppfølging av enkeltpersoner og familier.

Noen lovbestemmelser for kommunen sin virksomhet:

- Plan og bygningsloven (2008)
- Folkehelseloven (2011)
- Barnehageloven (2005)
- Opplæringsloven (1998)
- Barnevernloven (1992)
- Helse- og omsorgstjenesteloven (2011)
- Lov om sosiale tjenester i Arbeids- og velferdsforvaltningen (2009)
- Krisesenterloven (2009)

4. KOORDINERING, ANSVAR, KOMPETANSE OG ORGANISERING

Arbeidsgruppen har bestått av følgende personer: Lisa Eiken (skole- og barnehagefaglig rådgiver), Gunnhild Åsland (helsesykepleier og fagansvarlig på helseavdelingen), Miriam Høgetveit (politiet), Lena Jacobsen (Midt-Agder barnevern) og Irene Elisa Benitez (SLT-koordinator/Flyktningkonsulent og leder av arbeidsgruppen).

Referansegruppen har bestått av 15 representanter fra følgende tjenester: helsestasjonen, barnehage, skole, barneverntjenesten, flyktningetjenesten, psykisk helse, pleie og omsorgstjenesten, politi, PPT, drift og utvikling, kulturavdelingen, fritidsklubben og fysioterapi.

Enhetsledere har ansvaret for at det kartlegges kompetansebehov blant de ansatte og skal fremme forslag om tiltak som krever det, inn i kommunens handling- og økonomiplan. Det kan tenkes at med økt kompetanse innenfor feltet, og gjennom at tjenestene får mer erfaring, vil en avdekke flere behov som bør resultere i andre type tiltak enn de som er skissert i tiltaksoversikten. Enhetsledere har ansvar for å sikre gjennomføring av tiltakene i egen enhet.

SLT koordinator skal sammen med tverrfaglig arbeidsgruppe evaluere handlingsplanen hvert år og rapporterer til ledergruppen. Rapporten skal inneholde oppsummering av arbeidet, evt. statistikker og nye retningslinjer. Rådmannen rapporterer til politikerne en gang i året.

5. MÅL

- **Iveland kommune skal ha tjenester med god kompetanse som forebygger, avdekker og følger opp de som er utsatt for vold i nære relasjoner.**
- **Arbeidet skal preges av godt samarbeid i kommunen og ha rett tjeneste til rett tid.**
- **Barn og sårbare mennesker som ikke selv kan si fra om behovet for hjelp, skal i størst mulig grad fanges opp av våre tjenester.**
- **Det skal være enkelt for ansatte og innbyggere i Iveland kommune å få kontakt med rett instans.**

6. VOLD I NÆR RELASJON – HVA ER DET?

6.1 Begrepsavklaring

6.1.1 Vold

«Vold er enhver handling rettet mot en annen person som gjennom denne handling skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre mot sin vilje eller slutter å gjøre noe den vil» (Per Isdal, 2000) Volden har mange ansikter, som fysisk vold, psykisk vold, seksuell vold, materiell vold, latent vold, økonomisk vold, eller vitne til vold. Fravær av handlinger eller feil handlinger i forbindelse med omsorg for pleietrengende yngre eller eldre voksne som fører til sviktende ivaretagelse av personens fysiske behov samt behov for stimulering, oppfølging og beskyttelse. Strukturell vold er et begrep og en teori som ble introdusert av Johan Galtung i artikkelen «Violence, Peace and Peace Research» i 1969.[1] Den beskriver en form for vold hvor sosiale strukturer eller sosiale institusjoner skader mennesker gjennom å forhindre at deres grunnleggende behov oppfylles.

6.1.2 Nær relasjon

I straffeloven av 2005 §282 defineres nære relasjoner som «nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer, nåværende eller tidligere ektefelles eller samboers slektning i rett nedadstigende linje, slektning i rett oppadstigende linje, noen i sin husstand eller noen i sin omsorg». Det vil si at nære relasjoner også omfatter søsken, barn, foreldre, besteforeldre og barnebarn. «Nære relasjoner» er utvidet til å gjelde ansatte ved sykehjem og hjemmesykepleie, verger eller andre tillitspersoner for eldre og/eller uføre som er avhengige av hjelp fra det offentlige hjelpeapparatet.

6.1.5 Vold i nære relasjoner

Vold i nære relasjoner omfatter ulike former for vold og overgrep mellom nåværende og tidligere familiemedlemmer, herunder barn som er vitne til volden. Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse faller også inn under begrepet. Vold i nære relasjoner innbefatter også mangel på handling/omsorgssvikt.

6.2 Ulike former for vold og overgrep

Vold i nære relasjoner kan foregå på ulike måter. Volden kan skje med ujevne mellomrom, eller den kan alltid være til stede som en underliggende trussel. For mange som har levd i en relasjon med vold over tid, kan det være vanskelig å definere volden, da den er blitt en del av hverdagen. Vold i nære relasjoner har ofte pågått over tid, og volden utøves på mange måter. I noen relasjoner skjer volden episodisk, gjerne knyttet til konflikter i parforholdet. Selv om det i slike relasjoner kan være lenge mellom hver voldsepisode, kan volden prege hele relasjonen. For det første vil den som er blitt utsatt for volden huske, ofte være redd og tilpasse seg for å forhindre ny vold (latent vold). For det andre kan dynamikken i relasjonen ofte bære preg av en «voldssyklus». I andre relasjoner gjennomsyrrer volden hverdagen, og tar form av både fysisk vold, sterk sosial kontroll, trusler og psykisk vold. Dette betegnes ofte som intimterrorisme. I begge tilfeller, men kanskje særlig sistnevnte, kan det være vanskelig for både den som utøver og den som blir utsatt å ta inn over seg omfanget av vold i relasjonen deres.

6.2.1 Fysisk vold

Fysisk vold er et vidt spekter som inkluderer handlinger som for eksempel holde fast, dytte, kvele, slå, sparke, skolde, lugge, klype, riste, slag med gjenstander eller våpen og drap.

6.2.2 Psykisk vold

Psykisk vold innebærer alle måter å skremme, krenke eller skade på som ikke er fysisk. Det kan være en måte å styre eller kontrollere andre på ved hjelp av språk eller handlinger. Psykisk vold kan handle om trusler, degraderende og ydmykende atferd, utskjelling, truende kroppsspråk, krenkende kritikk, sjalusi, isolering eller emosjonell vold.

6.2.3 Seksuelle overgrep

Seksuelle overgrep er i strafferettslig sammenheng seksuell/uanstendig atferd, seksuell handling eller seksuell omgang uten informert samtykke. Seksuelle overgrep omfatter fysisk og/eller psykisk krenkelse av en persons seksuelle integritet. Noen ganger er det opplagt at det dreier seg om overgrep, andre ganger er man i tvil. Du skal iverksette retningslinjene også ved tvil.

6.2.4 Latent vold

Latent vold er vold som virker i kraft av sin mulighet. Det å ha opplevd vold gjør at den voldsutsatte vet at man kan bli utsatt for vold igjen. Voldsutøver kan da kontrollere den voldsutsattes atferd gjennom frykt for nye voldsepisoder.

6.2.5 Omsorgssvikt

Mangel på handling der det er nødvendig er omsorgssvikt og defineres som vold i nære relasjoner. Det handler om situasjoner som innebærer risiko for barnet og manglende evne hos den voksne til å møte barnets basale, emosjonelle, fysiske, psykiske og/eller medisinske behov. Det kan også dreie seg om mangel på tilsyn, slik at barnet kan skade seg, eller fravær av handlinger eller omsorgssvikt knyttet til at eldre ikke får den hjelp/omsorg de trenger.

6.2.6 Økonomiske overgrep

Økonomisk vold er en form for vold som kan komme til uttrykk ved at voldsutøver for eksempel hindrer den utsattes rådighet over egen økonomi. Det kan være å nekte adgang til egne og felles kontoer slik at den voldsutsatte blir presset til å be om penger, det kan være å bli nektet egen inntekt gjennom å arbeide eller tvinges til å underskrive på lån. Konsekvensen er at den voldsutsatte blir økonomisk avhengig og underdanig.

6.2.7 Materielle overgrep

Handlinger mot gjenstander eller ting. Dette kan innebære å slå i vegger, slå inn dører eller vinduer, rasere og/eller knuse inventar eller rive i stykker klær. Dersom voldsutøveren har utøvd fysisk vold tidligere, kan dette oppleves som svært skremmende.

6.2.8 Nettovergrep/digital vold

Digital vold vil være når voldsutøver bruker digitale kommunikasjonsformer for å utøve andre typer vold, som psykisk vold, trusler eller kontroll. Digital vold kan også handle om hevnporno, utpressing, deling av intime bilder/informasjon, overvåking gjennom GPS, video/lydovervåking m.m. Det å kontrollere hva den andre gjør, er en viktig dimensjon av vold.

6.2.9 Negativ sosial kontroll

Negativ sosial kontroll kan forstås som oppsyn, press, trusler og tvang for å sikre seg at familiemedlemmer lever i tråd med gjeldende normer i gruppen eller familien. Kontrollen kan kjennetegnes ved at den er systematisk og bryter med menneskers rettigheter etter norsk lov og etter Barnekonvensjonen.

6.2.10 Tvangsekteskap

Tvangsekteskap er når en eller begge ektefeller ikke får velge fritt hvem de ønsker å inngå ekteskap med. At begge har fått mulighet til å påvirke valg av ektefelle, endrer ikke forståelsen av ekteskap under tvang, om alternativene ikke innebærer friheten til ikke å gifte seg.

6.2.11 Kjønnsslemlestelse

Kvinnelig omskjæring er et skadelig og unødvendig inngrep i unge jenters og kvinners kropp. Kjønnsslemlestelse betegner ulike inngrep hvor jenters ytre kjønnsdeler fjernes helt eller delvis eller påføres annen varig skade uten medisinsk begrunnelse.

6.2.12 Æresrelatert vold

Ære er i utgangspunktet noe positivt som handler om sosial anerkjennelse, selvrespekt og selvfølelse. Verdiene varierer i ulike samfunn. Det er regler som spesifiserer hva som gir eller ikke gir ære. Brytes reglene, mistes æren. Æresrelatert vold handler om å gjenopprette tapt ære gjennom for eksempel å utsette familiemedlemmer for vold, gjennomføre tvangsekteskap, tvangssende familiemedlemmer til hjemlandet for å bo hos andre slektninger og/eller gå på koranskole. Æren gjenoprettes i verste fall ved drap.

7. OMFANG

Det er vanskelig å fastslå den eksakte forekomsten av vold i nære relasjoner. Ulike kilder gir forskjellige anslag.

Omfangsundersøkelse fra 2014 på vold og voldtekt i Norge, utført av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) viser at:

- Omtrent like mange menn (16,3 %) som kvinner (14,4 %) rapporterte om mindre alvorlig partnervold noen gang i livet (kniping, klort, lugget eller slått med flat hånd).
- Flere kvinner (8,2 %) enn menn (1,9 %) hadde vært utsatt for alvorlig vold fra partner (sparket, tatt kvelertak på, banket opp).
- Omkring 5 % har vært utsatt for alvorlig vold i oppveksten.

I oktober 2019 kom studien Ungdomserfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år (UEVO-undersøkelsen). Denne studien er den første nasjonalt representative omfangsundersøkelsen om vold og overgrep blant barn og ungdom i Norge.

UEVO-undersøkelsen viser at:

- Omkring 1 av 5 barn har opplevd fysisk vold fra en voksen i hjemmet, minst en gang.
- Omkring 1 av 20 har opplevd alvorlig fysisk vold som å bli sparket eller banket opp av en voksen i hjemmet.
- 6 % har opplevd seksuelle overgrep fra en voksen.
- Omkring 1 av 5 har opplevd psykisk vold fra sine foreldre.
- Kun 1 av 5 som har opplevd vold eller overgrep hadde vært i kontakt med en helsesykepleier, barnevernsarbeider eller annen profesjonell hjelper.
- Omtrent halvparten av ungdommene som har opplevd vold og overgrep har aldri fortalt det til noen.

Andre undersøkelser viser:

- 8 % har erfart vold mellom foreldrene sine (N OVA rapport 5/ 20 16).
- I Norge har mellom 56 500 og 76 000 hjemmeboende personer vært utsatt for vold eller overgrep etter at de fylte 65 år (NKVTS, Rapport 9/ 2017).
- I perioden 2010-2019 var det registrert 298 drapsoffer i Norge (Nasjonal drapsoversikt, Kripis 2019).

Man har grunn til å tro at mørketallene er store. NKVTS sin forekomststudie fra 2014 viser at kun en av tre som opplever vold i nære relasjoner tar kontakt med hjelpeapparatet. Dette innebærer at statistikken over voldsutsatte har store mørketall.

Det er ikke gjort undersøkelser knyttet til forekomst av vold i nære relasjoner i Iveland kommune. Det er likevel ingen grunn til å tro at nasjonal statistikk ikke er overførbart til kommunen vår.

Vold i nære relasjoner kan ramme alle. I mindre samfunn kan det være ekstra vanskelig å våge å se og våge å spørre. I små samfunn er det lett å tro at man kjenner hele livet og alt som skjer innenfor veggene til naboen. Vi kan bagatellisere eller forstå oss i hjel i mange situasjoner. Det er avgjørende at vi makter å ta inn over oss at selv de verste sakene med omsorgssvikt, barnemishandling, seksuelle overgrep, kontroll og trakassering som forekommer andre steder, også forekommer hos oss. I små samfunn kan dobbeltroller gjøre det ekstra utfordrende. Både det private og det profesjonelle livet kan bli påvirket. Det er viktig at Iveland kommune har fokus på økt bevissthet rundt problemstillingen og refleksjon rundt temaet, både for at de som trenger det skal få hjelp og at de ansatte får hjelp til å stå i vanskelige situasjoner.

8. SÅRBARE GRUPPER

ALLE som lever med vold inngår i en sårbar gruppe. I samfunnet deler vi ofte innbyggerne inn i barn, voksne og eldre. Blant de finner vi også mennesker som på grunn av funksjon eller andre sosiale forhold er spesielt sårbare. Noen av gruppene har vi gitt en beskrivelse av:

8.1 Barn

Vold og overgrep er en del av mange barns hverdag og oppvekst. Barn som utsettes for vold og overgrep vil kunne preges av disse erfaringene resten av livet. Det er stor risiko for at barn som eksponeres for vold blir utrygge og får redusert helse og livskvalitet også i voksen alder. Barndommen har også i seg selv egenverdi. Det er vårt ansvar å sørge for at barn vokser opp i gode og trygge omgivelser. Nyere forskning viser at barn som utsettes for langvarig traumatisk stress kan påføres fysiologiske endringer i hjernen som følge av stadige «oversvømmelser» av stresshormoner. Voldsutsatte barn har forhøyet hvilepuls, de får ofte problemer med oppmerksomhet, uro og impuls kontroll som kan føre til dårlige skoleprestasjoner og dårlig sosial mestring. Det er dokumentert at det er like skadelig for barns utvikling å være vitne til vold som det er selv å bli utsatt for vold. Barn som ser mor bli slått, lever med den samme redselen som om volden skulle ramme dem selv. Situasjonen påfører barnet et liv med angst, skam og hemmelighold. Omkring 40 % av barna som vokser opp som vitne til vold utvikler hjelpetrengende psykiske problemer i løpet av livet, mens 20 % av barna selv blir voldsutøvere som voksne. En regner med at de fleste voldsutøvere selv har opplevd vold og overgrep i sin oppvekst. (NOVA-rapport 2007 – «Vold og overgrep mot barn og unge») Erfaringene så langt kan tyde på at økt oppmerksomhet rundt vold i nære relasjoner bidrar til at flere utsatte oppsøker hjelpeapparatet og politiet, samt bidrar til at berørte instanser i større utstrekning «ser» vold som utøves i hjemmene. Forskjellige kampanjer som har blitt gjennomført i skolene og barnehage, slik som bl. a «Sinna mann» ser ut til å ha ført til økt anmeldelser.

Barn forteller sjeldent andre om hva de har blitt utsatt for, når det gjelder vold eller overgrep i nære relasjoner. Det er ikke alle barn som vet at det de er utsatt for er ulovlig. De minste barna har heller ikke begrep og språk til å uttrykke seg verbalt. Derfor er det viktig at vi lærer oss tegn og symptomer, hva vi skal se etter. Redselen for å fortelle kan også handle om ytre mekanismer. Barn kan få beskjed om at overgrepet er hemmelig og dersom dette blir fortalt kan for eksempel mor dø eller bli skadet. Barn kan få høre at ingen vil tro på historien eller de kan være redde for at mamma, pappa eller noen andre de er glade i må i fengsel. Det er derfor svært viktig at vi som ser barn som viser symptom, tørr å tenke at barnet KAN være utsatt for vold eller overgrep.

8.2 Eldre

Vold mot eldre kan være fysiske, psykiske, seksuelle og økonomiske overgrep eller omsorgssvikt. Det kan dreie seg om enkelthendelser, gjentatte handlinger og mangel på riktige handlinger, som i sin tur forårsaker skade, nød eller lidelse. Den som utøver volden, er ofte en den eldre har tillit til, er avhengig av eller er sterkt knyttet til.

Vold og overgrep mot eldre skjer i alle lag av befolkningen og rammer begge kjønn. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har gjennomført et kvalitativt studium om overgrep mot eldre i Norge. (Jonassen og Sandmoe 2012) Rapporten forteller at eldre skiller seg ut fra yngre mennesker som utsettes for vold ved at det er voksne barn heller enn partner/ektefelle som utsetter dem for overgrep. Mange føler skyld og skam for det de utsettes for, eller de føler det er en privatsak og et familieanliggende som de ikke ønsker å snakke med andre om. Er overgriperen ens eget barn eller barnebarn, kan det være ekstra vanskelig å be om hjelp til å beskytte seg. De voksne barna har ofte rus- eller psykiske problemer, og vanskene begynner ofte i oppveksten. Mange utsatte ønsker også at den som utøver volden skal få hjelp. Andre kan være redde for at konsekvensen av å melde fra kan være at de blir isolerte eller at volden og overgrepene blir verre.

8.3 Personer med nedsatt funksjonsevne

Forskning viser at mennesker med funksjonsnedsettelse i større grad er utsatt for vold og overgrep i nære relasjoner enn andre, noe som blant annet har sammenheng med avhengighet av assistanse. Slik avhengighet kan skape en ulikeverdig maktrelasjon som medfører en særlig sårbarhet. Det kan også synes som om volden kan pågå over et lengre tidsrom.

8.4 Personer med psykisk utviklingshemming

Rapporten «Mellom frihet og beskyttelse?: Vold og seksuelle overgrep mot mennesker med psykisk utviklingshemming, en kunnskapsoversikt» som er laget av NKVTS, trekker frem at desto alvorligere grad av psykisk utviklingshemming et menneske har, jo mer sårbar anses han eller hun å være når det gjelder å beskytte seg selv mot vold og seksuelle overgrep.

8.5 Personer med psykiske og/eller rusrelaterte utfordringer

Personer med psykiske lidelser og/ eller rusrelaterte utfordringer, kan ha høyere risiko og være mer sårbare for vold i nære relasjoner enn andre personer. En kartlegging av voldserfaringer blant personer under behandling for rusavhengige, viste at 21 av 26 kvinner hadde vært utsatt for vold i nære relasjoner. For 16 av kvinnene var voldsutøveren nåværende eller tidligere partner (Rus og vold, ATV og Tyrilistiftelsen, 2010). Undersøkelsen gir en indikasjon på de store utfordringene disse gruppene har. Rusmisbruk og psykiske lidelser opptrer ofte sammen. Det dreier seg ofte om svært kompliserte samspill mellom en rekke faktorer som genetisk sårbarhet, oppvekstforhold, livshendelser og sosiale faktorer.

8.6 Personer med flyktning- eller innvandrerbakgrunn

Migrasjon er en av flere faktorer som kan være med på å øke sårbarheten til enkeltpersoner eller grupper av mennesker. Flyktninger og innvandrere sin livssituasjon og posisjon i samfunnet kan gjøre de ekstra sårbare. Sosial isolasjon og manglende sosial integrering kan øke risikoen for at volden får fortsette og tilta, uten at andre kan bidra til å stoppe den. Flertallet av de som i dag benytter seg av krisesentrenes sine botilbud er personer med innvandrerbakgrunn. I 2001 utgjorde kvinner med innvandrerbakgrunn en tredjedel av brukerne, i 2006 over halv parten (56 prosent), og i 2011 var 62 % av brukerne kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn. Rundt en fjerdedel av kvinnene var utsatt for vold fra en etnisk norsk partner (Sentio Research 2012).

9. Å BRYTE UT

Å bryte ut av et forhold preget av vold, kan kreve svært mye. For mange er dette en lang prosess. Mange voldsutsatte skammer seg, og føler at det må være noe galt med henne/ han som blir utsatt for vold. En del klarer ikke å identifisere seg med å være voldsutsatt. Det er ikke uvanlig at den voldsutsatte føler skyld for volden. For mange er det vanskelig å fortelle noen om volden, og dette fører til at volden er en hemmelighet de lever med i mange år.

I utgangspunktet er det viktig å tenke over at en voldsutsatt ikke blir i forholdet fordi man er en spesiell type menneske, men fordi en har blitt utsatt for ekstreme erfaringer som skaper bestemte bindinger og hindringer. Det er sterke psykologiske mekanismer som inntreffer når man blir utsatt for fare i en relasjon der man skal kunne søke trygghet. Disse mekanismene kan gjøre det vanskelig å bryte ut av et voldelig forhold. Noen voldsutsatte blir i forholdet på grunn av redsel for at truslene og volden mot dem og deres kjære vil bli enda mer alvorlig dersom de bryter ut. Vi vet at mange er spesielt utsatt for vold i bruddsituasjonen. Her kan også trusler om selvmord og trusler om ikke å få se barna være en del av den psykiske volden man lever i. I noen tilfeller vil det å bryte ut av forholdet faktisk innebære fare for å bli drept.

10. HVEM ER VOLDSUTØVEREN

Voldsutøveren finnes i alle samfunnslag, uavhengig av alder, kjønn og sosial status. Vold utøves også av personer som har til oppgave å yte hjelp og omsorg. Det kan være vanlig at voldsutøveren bagatelliserer volden eller forklarer den med utenforliggende faktorer. Den viktigste drivkraften for den som utøver vold er å opprettholde makt og kontroll. Voldsutøveren trenger hjelp til å ta på seg ansvaret for volden og finne alternative strategier for å håndtere sitt sinne. En utøver av partnervold vil, med 65 % prosent sannsynlighet, fortsette med voldskriminalitet dersom han/hun ikke mottar behandling. Med behandling reduseres sannsynligheten for tilbakefall kun til 60 %. Forskningen finner altså ikke bevis for at den mest utbredte type gruppebehandling har effekt, eller at den er mer virkningsfull enn annen behandling. (Forsker Paul Johansson, 2010)

11. ANSVAR, PLIKTER OG RETTIGHETER

11.1 Opplysningsplikt til barnevernet

Barneverntjenesten er gitt et særlig ansvar for å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. For å kunne ivareta dette ansvaret overfor barn som utsettes for vold i familien, er barneverntjenesten avhengig av å motta opplysninger fra andre som kjenner barnets situasjon. Etter Barnevernloven § 6-4 har alle offentlig ansatte opplysningsplikt til barneverntjenesten. Plikten gjelder både i situasjoner hvor barneverntjenesten etterspør opplysninger som ledd i sin utredning av en sak etter barnevernloven (etter anmodning), men også i situasjoner hvor offentlig ansatte selv oppdager forhold som man mener barneverntjenesten bør undersøke (på eget initiativ). Dermed har alle offentlig ansatte en selvstendig opplysningsplikt til barnevernet når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt. Opplysningsplikten til barnevernet (både etter anmodning og etter eget initiativ) gjelder også for en rekke yrkesutøvere med profesjonsbestemt taushetsplikt, blant annet helsepersonell (se Helsepersonelloven §33).

11.2 Avvergeplikt

Alle har plikt til å hindre visse former for kriminalitet gjennom å anmelde eller på annen måte avverge forholdet, jfr. Straffelovens § 196. Denne avvergeplikten går foran lovbestemt taushetsplikt. Denneplikten gjelder ikke bare for offentlig tjenestemenn, men også privatpersoner. Offentlige ansatte har også plikt til å avverge kjønnslemlestelse ihht. Straffelovens §284, 3. ledd.

11.3 Privatpersoners plikt til å handle

Alle har en moralsk forpliktelse til å handle dersom man mistenker at noen er utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Privatpersoner kan velge å melde bekymring anonymt eller stå fram med navn til barnevernet og er ikke bundet av samme regelverk som en offentlig ansatt. Avvergeplikten er derimot lik for alle.

11.4 Politiets ansvar

Agder politidistrikt prioriterer saksfeltet vold i nære relasjoner høyt. Straffesakene etterforskes ved lokal driftsenhet, og det er utpekt en lokal kontaktperson. Politidistriktets fagkoordinator for vold i nære relasjoner, seksuelle overgrep og forebyggende politiarbeid kan kontaktes for drøfting av saker, informasjon om sikkerhetstiltak og andre hjelpeinstanser. Alle saker om vold i nære relasjoner er offentlig påtale. Barnevernet/barnevernvakten skal alltid varsles når politiet er på slike oppdrag (presisert i politiinstruksen § 12-4). Det er ikke et absolutt krav at det foreligger anmeldelse for tildeling av sikkerhetstiltak slik som besøksforbud og mobilvoldsalarm. Politiets bidrag kommer i tillegg til sikring av egen bolig, alternative kjøreruter, varsling av familie, arbeidsplass og naboer mv. Ved brudd på besøksforbud kan omvendt voldsalarm bli aktuelt. Dette er det retten som idømmer og Riksadvokaten sier dette skal brukes i stor grad.

11.5 Bistand av advokat og voldsoffererstatning

Ofre for vold i nære relasjoner har rett til bistandsadvokat, samt ved brudd på besøksforbud. En samtale med advokat før innlevering av anmeldelse til politiet er å anbefale. Voldsofre kan, dersom saken er anmeldt, søke voldsoffererstatning fra staten. Støttesenter for kriminalitetsutsatt som er en del av politiet bistår bla. med hjelp til utfylling av søknad om voldsoffererstatning, rådgivning og støtte ved rettsaker. Bistandsadvokaten kan også bistå med hjelp til utfylling av søknad om voldsoffererstatning.

12. INVOLVERTE TJENESTER OG SAMARBEIDSAKTØRER

Samarbeid og samordning mellom ulike profesjoner og velferdstjenester er viktig for at brukerne skal få et godt og helhetlig tilbud. Ofte er behovene for hjelp sammensatte, og flere instanser må involveres. Større åpenhet og kunnskap om hvor det er mulig å få bistand vil også medføre at flere oppsøker hjelpeapparatet. De ulike tjenestene må ha tilstrekkelig kunnskap om andre sektorer, samarbeidsaktører sitt ansvar, oppgaver og tilbud

12.1 Hjelpeapparat

Det finnes ingen klar definisjon på hva et hjelpeapparat er. I denne planen menes det hjelpeinstanser som voldsutsatte og voldsutøver kan henvende seg til for å få hjelp i sin situasjon.

12.2 Tiltakskjede

Tiltakskjedbegrepet relateres til et prinsipp hvor det forutsettes at tjenesteapparatet har rutiner for når, på hvilken måte og hvem som har ansvar overfor brukeren ved overføring fra et helsetjenestenivå til et annet. I tillegg ligger i dette at det finnes rutiner for tverrfaglig og tverretatlig samordning på samme nivå. Dette gjelder både på individ- og systemnivå.

13. NYTTIG KONTAKTINFORMASJON OG TJENESTER

Iveland kommune (alle kommunale tjenester)

Tlf.: 37 96 12 00 Sentralbordet er åpent mellom 09.00 og 14.00 alle hverdager.

Legevakta og Voldtektsmottaket

Vennesla og Iveland legevakt tlf.: 116 117. I tidsrommet 23:00 – 08:00 dekker Kristiansand legevakt også Vennesla og Iveland. Legevakta i Kristiansand har eget voldtektsmottak. Sykehuset har eget mottak for ofre for voldtekt og andre seksuelle overgrep. Tjenesten er gratis, og tilgjengelig hele døgnet hele året. Alle på legevakt og sykehus har taushetsplikt. Telefon til overgrepsmottaket på sykehuset er: 38 07 34 00.

Politiets familievoldskoordinator

Tlf.: 02800

Støttesenteret for kriminalitetsutsatte

Agder politidistrikt, Holbergsgate 17. tlf. 40 44 65 15

ABUP (Avdeling for barn og unges psykiske helse)

Tlf. Kristiansand: 38 17 74 00 / Tlf. Arendal: 37 07 50 00

Det psykiske helsevernets spesialisttilbud til barn og unge under 18 år i Agder-fylkene. Tilbudet krever henvisning fra lege eller barneverntjenesten.

Familievernkontoret:

Tlf. Kristiansand: 38 10 43 10 / Tlf. Arendal: 37 00 57 80

Tilbyr hjelp i vanskelige familieforhold og hjelper alle som trenger å prate om vanskelige forhold i familien. Tilbudet er gratis, og bruker kan selv ta direkte kontakt med nærmeste familiekontor.

NOK Agder

Tlf.: 38 07 11 11

Lavterskeltilbud til menn og kvinner som har vært utsatt for seksuelle overgrep som barn og voksne og til pårørende til utsatte. Bruker trenger ikke henvisning.

Krisesenteret

Tlf. Kristiansand: 38 10 22 00 / Tlf. Arendal: 37 02 33 44

Lavterskel, døgnåpent tilbud for kvinner, menn og deres barn som er utsatt for mishandling og annen seksualisert vold, samt beredskapstilbud for jenter/kvinner som flykter fra tvangsekteskap eller omskjæring. Tar imot telefonhenvendelser hele døgnet og gir et trygt botilbud i en vanskelig periode.

Midt Agder Barneverntjeneste og Barnevernvakta Kristiansand

Iveland kommune er tilknyttet Midt Agder Barneverntjeneste. Åpningstiden, mandag - fredag kl. 0800-1500, tlf. 38 15 23 23. Etter kontorets åpningstid kan du kontakte Barnevernvakta, tlf. 38 07 54 00. Dersom akutte situasjoner oppstår kveld/natt/helg skal barnevernvakta varsles umiddelbart, tlf.: 38 07 54 00.

Alarmtelefonen for barn og unge, Kristiansand

Tlf.: 116 111

Bemannet fra 1500 til 0800 hver dag, samt helligdager og helger. Tar imot henvendelser på telefon, sms, e-post og chat.

Barnehuset, Kristiansand

Tlf.: 99 25 71 61

Statlig tiltak der avhør, undersøkelse og behandling skjer på samme sted. Barna får alle tjenestene i ett hus, og slipper å bli sendt fra sted til sted. Barnehuset kan også kontaktes for å drøfte bekymring for vold og overgrep og er et tiltak etter at forhold er anmeldt.

Konsultasjonsteamet.

Bistår med tverrfaglig veiledning ved mistanke om seksuelle overgrep og vold mot barn. Dette er et samarbeidstiltak mellom Bufetat, Sørlandet sykehus, Statens barnehus, Familiekontoret, Barnevernstjenesten og Agder politidistrikt. Henvendelser til konsultasjonsteamet rettes til Agder Barne- og familiesenter, tlf. 46 61 79 30.

14. NYTTIGE NETTSIDER

Nyttige nettsider hvor du kan finne informasjon og verktøy for forebygging, avdekking og håndtering av vold i nære relasjoner:

www.jegvilvite.no

www.hvorlite.no

www.vernmotovergrep.no

<https://dinutvei.no/>

<https://snakkemedbarn.no/>

Artikkel og filmklipp:

<https://snakkemedbarn.no/laer-mer/gjore/samtaleverktoy/>

Redd Barnas Verktøy for undervisning til barn og unge:

<https://www.reddbarna.no/jegerher/verktoy/undervisning-til-barn-og-unge>

15. TILTAKSPLAN

Mål 1: Iveland kommune skal ha tjenester med god kompetanse som forebygger, avdekker og følger opp de som er utsatt for vold i nære relasjoner.

Tiltak	Ansvarlig	Gjennomføring	Kostnader
Alle ansatte skal informeres og gjøres kjent med planen.	Enhetsledere	Våren 2022	
Utarbeide/revidere flytskjemaer/rutiner/prosedyrer som alle ansatte er kjent med.	Enhetsledere og SLT-koordinator	Oppstart våren 22	
Temadager om vold i nære relasjoner for ledere, aktuelle fagpersoner og samarbeidspartnere.	SLT-koordinator og tverrfaglig koordinator	En gang i året. Oppstart våren 2023.	
Opplæring av nyansatte i alle virksomheter.	Enhetsledere	Ved oppstart i ny stilling	
Enhetene utarbeider årshjul for arbeidet med vold i nære relasjoner.	Enhetsledere	Oppstart høsten 22	

Mål 2: Arbeidet skal preges av godt samarbeid i kommunen og ha rett tjeneste til rett tid.

Tiltak	Ansvarlig	Gjennomføring	Kostnader
Sikre at vold i nære relasjoner inngår som et eget felt i de lokale samarbeidsavtalene mellom kommunen og politi.	SLT-koordinator	Våren 22	
Temaet vold i nære relasjoner skal drøftes og være en naturlig del i plan for tverrfaglig samarbeid og forebyggende innsats.	SLT-koordinator	2 ganger i året. Oppstart høsten 22	

Mål 3. Barn og sårbare mennesker som ikke selv kan si fra om behovet for hjelp, skal i størst mulig grad fanges opp av våre tjenester.

Tiltak	Ansvarlig	Gjennomføring	Kostnader
Kompetanseheving på tegn som kan indikere vold i nære relasjoner for ansatte som har behov for det.	Alle ansatte	Oppstart våren 22	
Undervisning om temaet vold og overgrep i 2. trinn på skolen.	Helsesykepleier	Høsten 22	
Kommunen skal oppnevne et barnas verneombud.	SLT- koordinator	Høsten 22	
Menneskemøteakademiet	Tverrfaglig koordinator i samarbeid med Vennesla kommune og RVTS Sør	Oppstart høsten 21	Kr. 460.000, -
Helsestasjon for ungdom	?	Oppstart 2024	?

Mål 4: Det skal være enkelt for ansatte og innbyggere i kommunen å få kontakt med rett instans.

Tiltak	Ansvarlig	Gjennomføring	Kostnader
Informasjon på foreldremøter om vold i nære relasjoner hvert år.	Enhetsledere i barnehager og skoler	Oppstart våren 22	
Sikre at informasjonsmateriell om vold og overgrep, samt kontaktinformasjon er tilgjengelig og kjent for ansatte og kommunens innbyggere	Enhetsledere og SLT-koordinator	Oppstart våren 22	

16. KILDER